

ЄВРОПЕЙСЬКІ ГАЗОВІ РИНКИ ТРАВЕНЬ 2016 р.

НГБІ приступає до публікації щомісячних бюлетенів з місячними підсумками кон'юнктури газових ринків Європи

Вжито такі скорочення:

ВТП – віртуальний торговельний пункт
ЄЦБ – Європейський центральний банк
ПСГ – підземні сховища газу

СЕГН - Центральноевропейський газовий хаб (Баумгартен)
СПГ – скраплений природний газ
ТКМ – тисяча стандартних кубічних метрів

Під кубічними метрами розуміються стандартні кубічні метри, об'єм яких вимірюється при температурі 20°C та тиску 101,325 кПа. При перетвореннях енергетичних одиниць на об'ємні використано вищу теплоту згоряння російського експортного газу в Європі, як її спільно визначено Міжнародним енергетичним агентством, ОЕСР та Євростатом. Для пари євро/дол. США використовується щоденний курс ЄЦБ. Тижневі та місячні показники розраховуються на підставі щоденних величин. Наведені спотові ціни являють собою ціни з поставкою наступного дня, усереднені та середньозважені по об'ємах за підсумками торговельного дня.

За останні два місяці ціни на природний газ зросли в Євросоюзі з \$135 до \$170.

Починаючи з квітня 2016 р. ринки природного газу в Європі стали бичачими.

Довідково. Бичачий ринок (Bull market) - ринок, що відрізняється поступовим підвищенням ціни протягом певного періоду часу. На бичачому ринку всі основні тренди йдуть вгору. Основними гравцями на бичачому ринку є так звані «бики» - трейдери, які грають на підвищення цін на ринку: купили і чекають моменту продажу, коли актив можна буде продати за вигіднішою ціною. На відміну від бичачого ринку, ведмежий ринок (Bear market) відрізняється поступовим зниженням ціни, всі основні тренди йдуть вниз. Внаслідок стійких стереотипів, що будь-який ринок повинен йти в ріст, ведмежий ринок отримав ще другу назву «поганий». Більшість трейдерів розглядає ведмежий ринок як очікування можливості збагатитися на наступному за падінням зростанні.

Цінові підсумки травня відображено нижче (табл. 1).

Таблиця 1 – Ціни на основних європейських хабах в останній день травня та середні ціни у травні по головних цінових категоріях (джерела: ICE, Reuters; розрахунки - НГБІ)

дол. США/ткм

Дата	СЕГН (Австрія)	NCG (Німеччина)	Gaspool (Німеччина)	TTF (Нідерланди)
Середня ціна у травні з поставкою наступної доби	169	156	157	155
Середня ціна у травні з поставкою наступного місяця	168	159	158	156
Середня ціна у травні з поставкою у IV квартал 2016 р.	183	177	177	175
Середня ціна у травні з поставкою у зимній сезон 2016 р.	185	180	180	179
Ціна з поставкою наступної доби 31.05.16	179	163	163	161

Динаміку цін за останній час показано нижче (рис.1-2).

Рисунок 1 - Денні ціни на NCG (ФРН) у березні-травні 2016 р.; категорії цін: з поставкою наступної доби та наступного місяця, середньозважені за денними підсумками всіх трансакцій; лінія тренду (джерела: біржі, хаби)

На прикладі німецького ВТП NCG, вище (рис. 1) показано, що на основних хабах Західної Європи зростання почалося у середині квітня.

На менш ліквідних хабах, таких наприклад як Баумгартен, зростання цін почалося навіть на тиждень раніше (рис.2 нижче). Ціни на СЕГН у травні були на 12-13 дол. США вище хабів Нідерландів та Німеччини.

Основним фактором росту цін аналітики називають проблеми з норвезьким ресурсом. Крім того, вказують на вплив нафтових цін, більш холодної погоди в травні, планових та позапланових призупинень постачання британського газу, газових проблем Нідерландів, а також **уповільнення російського експорту** країнами ЄС.

Однак все ж таки реальні ключові причини невинного росту газових цін із середини березня ц. р. наразі не зовсім ясні.

Поведінка маркерної **нафти Brent** мінялася у травні різновекторно, внаслідок чого результуючий тренд був боковим, підійшовши впритул до 50 дол. США/барель. Газойль та вугілля показали у травні чітке зростання цін.

Хоча ціни на нафту залишаються вагомим рушійним фактором для цін на природний газ, все більше значення надається адекватності наявного ресурсу, особливо, на фоні газових проблем у Нідерландах та уповільнення російського експорту в квітні-травні.

Як одну з найбільш вірогідних гіпотез, НГБІ припускає реалізацію світовою фінансово-економічною елітою стратегії з **поступового приведення нафтогазових цін до рівня, коли видобуток сланцевих вуглеводів у США стане знов рентабельним, підвищення ціни на нафту потягне за собою зростання ціни на російський трубопровідний газ, що зробить американський СПГ конкурентоздатним в Європі** (саме Європа розглядається як пріоритет американського СПГ).

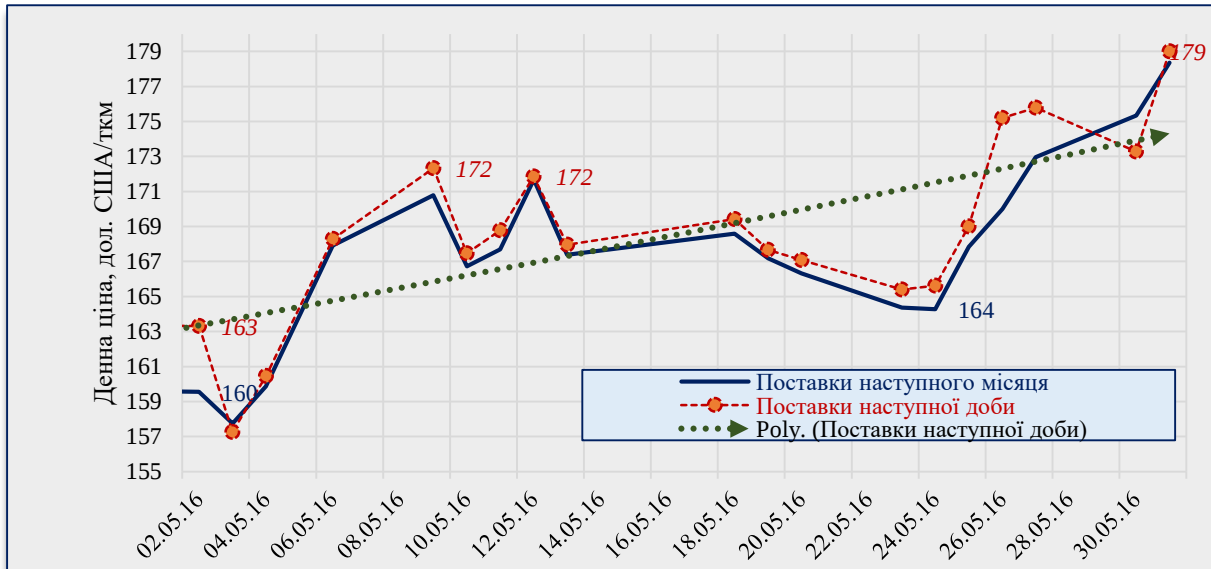

Рисунок 2 - Денні ціни на CEGH (Баумгартен, Австрія) у березні-травні 2016 р.; категорії цін: з поставкою наступної доби та наступного місяця, середньозважені за денними підсумками всіх трансакцій; лінія тренду (джерела: біржі, хаби)

Фактор нафти

Значний інтерес у контексті ціноутворення на природний газ становлять ціни на нафту та інші паливні енергоносії (рис.3-4).

Травневе ралі цін на нафту виявилось **найтривалішим місячним зростанням за п'ять останніх років**. За повідомленням Bloomberg від 31.05.16, ціни на нафту в травні зросли на 8%, в основному через лісові пожежі в Канаді та напади бойовиків в Нігерії. За підсумками торгів 2 червня, ціна нафти Brent (Front Month) вперше з листопада 2015 р. перевищила рівень 50 дол. США/бар, досягши позначки 50,04 дол. США/бар.

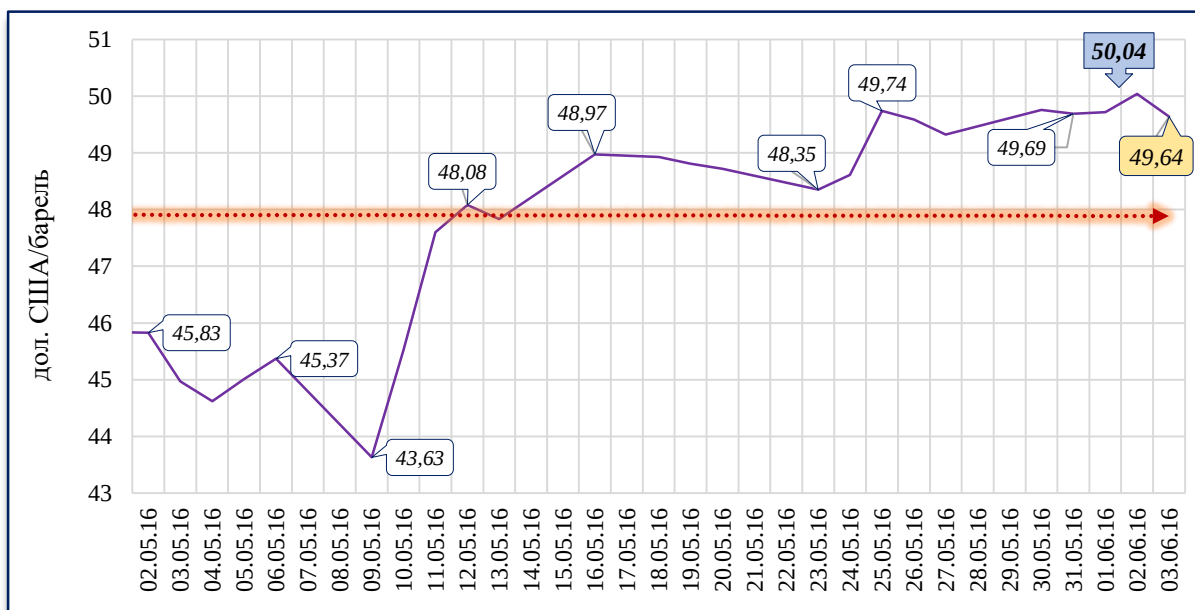

Рисунок 3 – Денні ціни на маркерну нафту Brent у травні 2016 р. (джерела: ICE, Reuters)

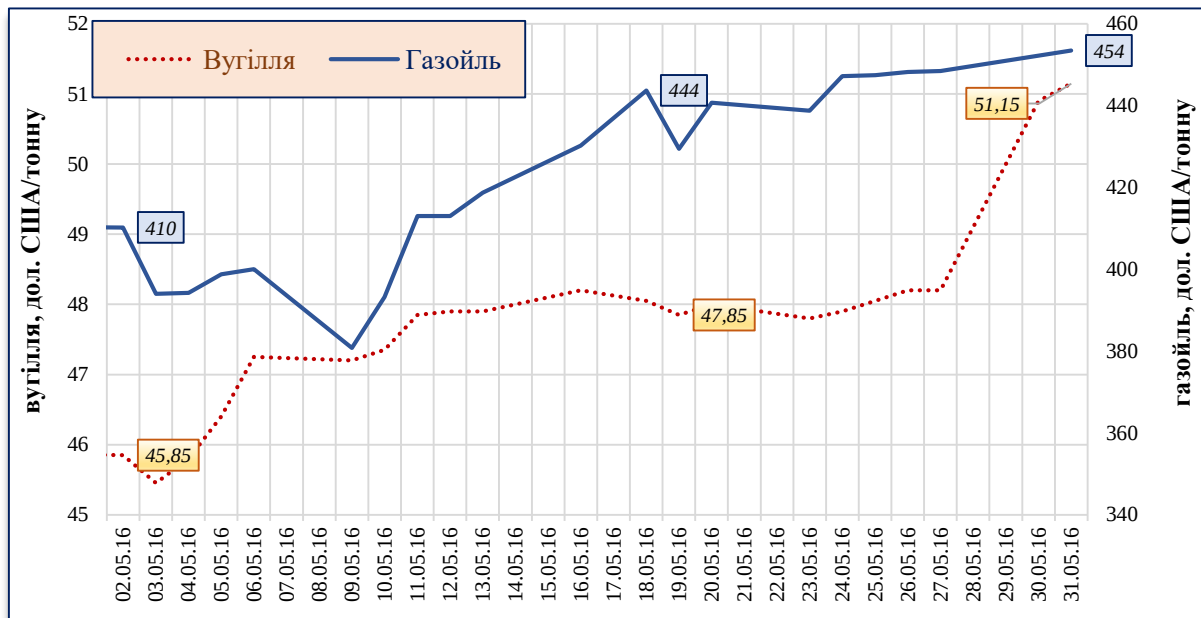

Рисунок 4 – Денні ціни на газойль (АРА) та вугілля (Роттердам) у травні 2016 р. (джерела: ICE, Reuters)

З діаграм (рис. 3-4) вбачається, що ціна маркерної нафти *Brent* мінялася у травні різновекторно, внаслідок чого результуючий тренд був боковим. Водночас і газойль, і вугілля («європейське», австралійське та південноафриканське) показали у травні чітке зростання цін.

На засіданні ОПЕК 02.06.16 у Відні, виходячи з прес-релізу ОПЕК та обговорення результатів аналітиками Reuters та Bloomberg¹, не вдалося домовитися щодо нової межі видобутку нафти. Планувалося підняти стелю до 32,4 млн. барелів/добу, щоб задовольнити вимоги Ірану із збільшення його поставок, які сильно впали через міжнародні санкції, а також з урахуванням повернення Габону до складу ОПЕК.

Близько 5 років в ОПЕК діяла щоденна квота 30 млн. барелів, яка, однак, постійно перевищувалася на 1,5-2 млн. барелів.

Раніше, у грудні 2015 р., ОПЕК вирішила утримуватися квоти 31,5 млн бар./добу, хоча у підсумковому комюніке цей рівень не було зафіксовано. У квітні 2016 р. фактичний видобуток ОПЕК складав 32,76 млн. бар./добу.

Хоча зустріч 02.06.16 закінчилася безрезультатно (якщо не враховувати обрання нового генерального секретаря ОПЕК, яким став представник Нігерії Мухаммед Баркіндо), «дух засідання» помінявся. Тепер країни-експортери нафти вважають, що світовий ринок нафти виходить на етап стабілізації: з моменту грудневої 2015 р. зустрічі ОПЕК нафта подорожчала на понад 80%; видобуток поза межами ОПЕК досягнув піку в 2015 р. і тепер знижується (прогноз на 2016 р. - 740 000 бар. на добу); попит, як передбачається, зростає на 1,2 млн. бар./добу.

Наприкінці 2016 року – у I півріччі 2017 р. ринок нафти може досягнути збалансованості.

Утім, до моменту досягнення збалансованості, залишається можливим подальше зниження цін на нафту: у світі, як і раніше, має місце надлишок її виробництва.

Стагнація експорту Росії в Європу

Згідно з даними Platts², цими днями ПАТ «Газпром» визнав, що різкий стрибок експорту природного газу до Європи та Туреччини, який відбувся у I кварталі 2016 р., помінявся в квітні-травні на стагнацію.

Хоча в цілому обсяги експорту ПАТ «Газпром» на основні ринки ЄС у січні-травні зросли, основний приріст припав на I квартал, а середній темп у січні-травні був значно нижче, ніж у I кварталі 2016 р. (табл. 1).

Слід підкреслити, що, за даними RusEnergy, у травні ц. р. жодна російська молекула не досягла британської землі. Весь реалізований газ був куплений *Gazprom Marketing & Trading* в Європі та перепроданий на найбільшому європейському ринку - у Великобританії.

Єдина європейська країна, яка реально збільшила у квітні-травні обсяги імпорту російського газу, є Греція.

Таблиця 1 – Порівняння результатів ПАТ «Газпром» у I кварталі та у січні-травні 2016 р. (джерела: Platts; «Газпром»)

Країна	Січень-травень 2016 р.	I квартал 2016 р.
Німеччина	+10,4%	+26,7%
Великобританія	+91,5%	+250,0%
Польща	+35,6%	+42,1%
Франція	+35,0%	+63,3%

Що ж стоїть за цими цифрами? А те, що весь приріст для січня-травня фактично припав на I квартал.

ПАТ «Газпром» заявляє, що обсяги поставок дальньому зарубіжжю в січні-травні ц. р. зросли на 10 млрд. куб. м (+16,2%). Однак в реальності весь приріст мав місце у I кварталі 2016 р., а у квітні – травні 2016 р. його взагалі не було. **Обсяги квітня-травня 2016 р. дорівнювали обсягам квітня – травня 2015 р.**

¹ 2.06.2016 Bloomberg

² Gazprom's European gas sales growth stalls in April, May after Q1 leap - London (Platts)--2 June 2016

Дилема Нідерландів

Нідерланди³, один з основних європейських постачальників природного газу, в травні 2016 р. стали чистим імпортером газу.

У період з жовтня 2012 р. по березень 2015 р. Нідерланди були третім джерелом імпорту Німеччини (після Росії і Норвегії), обсяги нідерландського експорту до Німеччини становили 0,7 млрд. куб. м/місяць. Однак в останні часи нідерландський експорт до Німеччини різко впав. Одночасно Нідерланди збільшили імпорт з Норвегії.

Внутрішній попит в Нідерландах на природний газ з високою теплотворністю (H-gas) в наступні роки прогнозується на високому рівні, тоді як видобуток на головному голландському родовищі Гронінген не перевищить 30 млрд. куб. м на рік. Крім того, нове нідерландське ПСГ Бергермеєр (Bergermeer) вимагає більш високих рівнів закачування.

Головна дилема полягає у тому, за чий рахунок покриватиметься дефіцит ресурсу в Нідерландах. Кандидатів три:

- 1) Норвегія (трубопровідний газ)
- 2) Росія (трубопровідний газ)
- 3) СПГ

Як зазначалося, Нідерланди збільшили імпорт газу з Норвегії. Однак Норвегія відчуває періодично труднощі навіть у забезпеченні газом свого основного покупця – Великобританії.

Нідерланди тісно співпрацюють з Росією, яка сильно нарощує свій експорт та розвиває інші форми двостороннього співробітництва (наприклад, по ПСГ Бергермеєр). У I кварталі 2016 р. ПАТ «Газпром» збільшив поставки до Нідерландів на 115%.

Що стосується СПГ, то обсяги, які проходять через потужний Роттердамський термінал прийому природного газу *Rotterdam Gate terminal*, не змінилися і після виникнення труднощів на Гронінгенському родовищі. Тобто, СПГ наразі не виступає як джерело компенсації втрат у газозабезпеченні.

Збільшення цін на нафту, яке відбувається останніми часами, через декілька місяців може призвести до більш високих цін на російський трубопровідний газ, що може зробити СПГ конкурентоспроможним. Наразі Нідерланди не отримували СПГ із США.

Аналітики вважають, що згадана дилема та інші проблеми Нідерландів призведуть **до зростання нестабільності цін в Європі, особливо по контрактах з відносно короткостроковими термінами поставки.**

Британський NBP – знову найбільший в Європі

Британський хаб у травні ц. р. випередив нідерландський TTF та вперше за останні 6 місяців вийшов на перше місце в Європі⁴. У порівнянні з квітнем, сукупні обсяги позабіржової та біржової торгівлі дещо знизилися і на NBP, і на TTF; однак стали значно вище, ніж у травні 2015 р. Здебільшого через високу волатильність цін у травні.

Згідно з даними ICIS, об'єднуючими результати торгів на біржах ICE і PEGAS, у травні сумарні обсяги торгівлі на NBP досягли 143 млрд. куб. м⁵, а на TTF – 138 млрд. куб. м.

Відносно квітня на NBP мало місце падіння на 7%, але відносно травня 2015 р. мав місце приріст +36%.

На TTF падіння відносно квітня склало 36%, але відносно травня 2015 р. мав місце приріст +57%.

Зростання обсягів на NBP відбулося здебільшого завдяки підвищеному інтересу до трансакцій з поставкою наступного сезону. Їх обсяг став найвищим за останні 26 місяців, досягши у травні позначки 21 млрд. куб. м. Позабіржова торгівля кварталними та іншими сезонними контрактами збільшилася та компенсувала падіння інтересу до продуктів з негайною поставкою та місячних.

Волатильність на NBP виявилася у травні вище, ніж на TTF. Контракти на TTF досягли пікових значень 5 травня: з поставкою наступного місяця - 55%, наступного сезону - 44%; на NBP такі ж види контрактів досягли піків на 2 тижні пізніше (56% та 42% відповідно), після чого почали відступати.

Водночас TTF залишився у травні найбільшим хабом по позабіржовій торгівлі (OTC trading). Однак і тут існуюча перевага над NBP зменшилася.

ТОВ «Нафтогазбудінформатика»

07.06.16

³ 31 May 2016 ICIS

⁴ British NBP traded gas volume overtakes TTF in May 2016 02 June 2016 ICIS

⁵ Не слід забувати, що лише частина цих обсягів передбачає фізичну поставку